

**Tarptautinis politinių ir pilietinių
teisių paktas**

Platinimas: visuotinis
2014 m. balandžio 29 d.

Originalo kalba: anglų

Žmogaus teisių komitetas

Pranešimas Nr. 2155/2012

**Komiteto 110-ojoje sesijoje priimta išvada
(2014 m. 10–28 d.)**

<i>Pateikė:</i>	Rolandas Paksas (atstovaujamas advokato Stanislovo Tomo)
<i>Galimas nukentėjusysis:</i>	Autorius
<i>Valstybė, Pakto Šalis:</i>	Lietuva
<i>Pranešimo pateikimo data:</i>	2011 m. birželio 24 d. (pirminis pateikimas)
<i>Nuorodos į dokumentus:</i>	Sprendimas pagal specialiojo pranešėjo 97 taisyklę, perduotas valstybei, Pakto Šaliai, 2012 m. birželio 6 d.
<i>Išvados priėmimo data:</i>	2014 m. kovo 25 d.
<i>Dalykas:</i>	Teisės dalyvauti viešajame gyvenime apribojimas
<i>Procesiniai klausimai:</i>	Nepriimtinumai <i>ratione materiae</i> aspektu
<i>Materialiniai klausimai:</i>	Teisė dalyvauti viešajame gyvenime ir balsuoti laisvuose bei teisinguose rinkimuose
<i>Pakto straipsniai:</i>	14 straipsnio 1 ir 2 dalys, 15 straipsnis, 25 straipsnio a, b ir c punktai
<i>Fakultatyvusio protokolo straipsniai:</i>	3 straipsnis, 5 straipsnio 2 dalies b punktas

Priedas

Žmogaus teisių komiteto išvada, pateikta pagal Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 4 dalį (110-oji sesija)

dėl

Pranešimo Nr. 2155/2012*

Pateikė: Rolandas Paksas (atstovaujamas advokato Stanislovo Tomo)

Galimas nukentėjęsysis: Rolandas Paksas

Valstybė, Pakto Šalis: Lietuva

Pranešimo pateikimo data: 2011 m. birželio 24 d. (pirminis pateikimas)

Žmogaus teisių komitetas, įsteigtas pagal Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 28 straipsnį,

susirinkime, įvykusiame 2014 m. kovo 25 d.,

baigęs svarstyti pranešimą Nr. 2155/2012, kurį Žmogaus teisių komitetui pagal Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto fakultatyvų protokolą pateikė Rolandas Paksas,

atsižvelgęs į visą pranešimo autoriaus ir valstybės, Pakto Šalies, pateiktą rašytinę informaciją

prima toliau pateikiamą išvadą.

Išvada pagal fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 4 dalį

1. Pranešimo autorius – Rolandas Paksas. Jis teigia, kad Lietuva¹ pažeidė Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 14 straipsnio 1 ir 2 dalyse, 15 straipsnyje bei 25 straipsnio a, b ir c punktuose įtvirtintas jo teises. R. Paksui atstovauja Stanislovas Tomas.

Autoriaus pateikti faktai

2.1 2003 m. sausio 5 d. tiesioginiuose ir demokratiškuose rinkimuose autorius buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Prezidentu. 2003 m. balandžio 11 d. autorius priėmė dekretą Nr. 40 (jį pasirašė ir vidaus reikalų ministras), kuriuo Rusijos verslininkui Jurijui Borisovui išimties tvarka už nuopelnus Lietuvai buvo suteikta Lietuvos pilietybė – 2001 m. autoriaus

* Nagrinėjant šį pranešimą dalyvavo toliau išvardyti Komiteto nariai: Yadh Ben Achour, Lazhari Bouzid, Christine Chanet, Cornelis Flinterman, Yuji Iwasawa, Walter Kälin, Zonke Zanele Majodina, Gerald L. Neuman, Seras Nigel Rodley, Víctor Manuel Rodríguez Rescia, Fabián Omar Salvioli, Anja Seibert-Fohr, Yuval Shany, Konstantine Vardzelashvili, Margo Waterval ir Andrei Paul Zlătescu.

Komiteto nario Gerald L. Neuman atskirosios nuomonės tekstas pridedamas prie šios išvados.

¹ Fakultatyvus protokolas valstybei, Pakto Šaliai, įsigaliojo 1992 m. vasario 20 d. be išlygų.

pirmtakas Valdas Adamkus Prezidento dekretu Nr. 1373 buvo jį apdovanojęs Dariaus ir Girėno medaliu už pastangas garsinant Lietuvos vardą pasaulyje bei padedant jai integruotis į pasaulio valstybių bendriją.

2.2 2003 m. lapkričio 6 d. Lietuvos parlamentas (Seimas) kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Prezidento dekretas Nr. 40 neprieštaruja Konstitucijai ir Pilietybės įstatymui. Seimas nurodė, kad pilietybės suteikimo išimties tvarka procedūra šiuo atveju buvo pritaikyta netinkamai, kadangi J. Borisovas nebuvo tiek nusipelnęs, jog su juo būtų elgiamasi išskirtinai, ir kad autorius suteikė jam pilietybę atsilygindamas už didelę finansinę paramą jo rinkimų kampanijai.

2.3 Autorius teigia, kad 2003 m. gruodžio 8 d. pagrindinis apkaltos proceso iniciatorius Gintaras Steponavičius, Seimo pirmininko pavaduotojas, susitiko su Konstitucinio Teismo pirmininku Egidijumi Kūriu ir jie aptarė pilietybės J. Borisovui suteikimą. 2003 m. gruodžio 18 d. 86 Seimo nariai pateikė pasiūlymą pradėti autoriaus apkaltos procesą. 2003 m. gruodžio 23 d. Seime buvo sudaryta Specialioji tyrimo komisija įtarimams dėl autoriaus veiksmų tirti. 2004 m. vasario 19 d. Specialioji tyrimo komisija padarė išvadą, kad kai kurie kaltinimai autoriui yra pagrįsti ir rimti, bei rekomendavo Seimui pradėti apkaltos procesą. Tą pačią dieną Seimas kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu pateikti išvadą, ar konkretūs komisijos išvadoje nurodyti autoriaus veiksmai prieštarauja Konstitucijai.

2.4 2004 m. kovo 31 d. Konstitucinis Teismas priėmė išvadą Nr. 14/04, kurioje konstatavo, kad autorius šurkščiai pažeidė Konstituciją ir sulaužė konstitucinę priesaiką šiais trimis aspektais:

- a) dekretu Nr. 40 neteisėtai suteikęs J. Borisovui pilietybę už šio suteiktą finansinę paramą,
- b) informavęs J. Borisovą, kad dėl jo teisėsaugos institucijos atlieka tyrimą ir vykdo jo pokalbių telefonu kontrolę, ir
- c) siekdamas apginti jam artimų tam tikrų privačių asmenų turtinius interesus, naudodamasis savo oficialiu statusu, daręs įtaką UAB „Žemaitijos keliai“ sprendimams dėl akcijų perleidimo.

2.5 2004 m. balandžio 6 d. Seimas nubalsavo už autoriaus pašalinimą iš pareigų. Autorius pareiškė norą kandidatuoti Prezidento rinkimuose, kurie turėjo įvykti 2004 m. birželio 13 d. 2004 m. balandžio 22 d. Vyriausioji rinkimų komisija nusprendė, kad nėra teisinio pagrindo uždrausti jam kandidatuoti. Tačiau 2004 m. gegužės 4 d. parlamentas pakeitė Prezidento rinkimų įstatymą ir papildė jį šia nuostata: „Respublikos Prezidentu negali būti renkamas asmuo, kurį Seimas apkaltos proceso tvarka pašalino iš užimamų pareigų ar panaikino jo Seimo nario mandatą, jeigu nuo jo pašalinimo iš užimamų pareigų ar jo Seimo nario mandato panaikinimo praėjo mažiau kaip 5 metai“. Priėmus šią pataisą Vyriausioji rinkimų komisija atsisakė įregistruoti autorių kandidatą. Šis klausimas buvo pateiktas nagrinėti Konstituciniam Teismui.

2.6 2004 m. gegužės 25 d. nutarime Nr. 24/04 Konstitucinis Teismas konstatavo, kad draudimas asmeniui būti renkamam neprieštaruja Konstitucijai, tačiau jai prieštarauja tokio draudimo termino nustatymas Teismas taip pat nurodė, kad pagal Konstituciją autoriui visą gyvenimą draudžiama būti renkamam Respublikos Prezidentu ar Seimo nariu, užimti Ministro Pirmininko, ministro, teisėjo ar valstybės kontrolieriaus pareigas. 2008 m. rugsėjo 15 d. Seimas pakeitė Vietos savivaldos įstatymą. Autorius teigia, kad pagal šią pataisą jam, kaip apkaltos proceso tvarka pašalintam iš pareigų prezidentui, draudžiama būti renkamam į savivaldybių tarybas.

2.7 2004 m. spalio 21 d. generalinis prokuroras nutraukė ikiteisminį tyrimą dėl įtarimų pagal Baudžiamojo kodekso 228 straipsnį, kad autorius piktnaudžiavo savo, kaip

Respublikos Prezidento, padėtimi ir darė įtaką AB „Žemaitijos keliai“ sprendimams dėl akcijų perleidimo.

2.8 2005 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išteisino autorių dėl kaltinimų informavus J. Borisovą, kad dėl jo teisėsaugos institucijos atlieka tyrimą ir vykdo pokalbių telefonu kontrolę.

2.9 2004 m. rugsėjo 27 d. autorius pateikė peticiją prieš Lietuvą Europos Žmogaus Teisių Teisme. 2011 m. sausio 6 d. sprendime² Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad Lietuva pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 Protokolo 3 straipsnį, ir nusprendė, kad draudimas autoriui būti renkamam Seimo nariu yra neproporcingas dėl savo nuolatinio ir negrįžtamo pobūdžio. Kiti autoriaus skundai buvo paskelbti *ratione materiae* nesuderinami su Konvencijos nuostatomis. Europos Žmogaus Teisių Teismui priėmus šį sprendimą Vyriausybė sudarė darbo grupę, skirtą formuluoti pasiūlymams dėl jo vykdymo. 2011 m. gegužės 31 d. darbo grupė pateikė savo išvadą ir nurodė, kad būtina panaikinti negrįžtamą ir nuolatinį draudimo asmenims, pašalintiems iš pareigų apkaltos proceso tvarka už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą ir konstitucinės priesaikos sulaužymą, būti renkamiems Seimo nariais, pobūdį. 2011 m. birželio 6 d. Vyriausybė pritarė pasiūlytiems Konstitucijos pakeitimams, tačiau 2012 m. rugsėjo 5 d. Konstitucinis Teismas juos pripažino prieštaraujančiais Konstitucijai.

Skundas

3.1 Autorius teigia, kad buvo pažeisti Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 14 straipsnio 1 ir 2 dalys, 15 straipsnis bei 25 straipsnio a, b ir c punktai.

3.2 Autorius mano, kad jo skundas turi būti pripažintas priimtiniu dėl to, kad: a) jis pateikė jį 2011 m. birželio 24 d., taigi Europos Žmogaus Teisių Teismui 2011 m. sausio 6 d. priėmus sprendimą Nr. 34932/04 nedelsė kreiptis į Komitetą, ir b) kadangi Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija *ratione materiae* aspektu neapima teisės būti renkamam prezidentu, Europos Žmogaus Teisių Teismas šio klausimo nenagrinėjo³.

3.3 Dėl vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo autorius nurodė 2008 m. rugsėjo 15 d. priimtą Vietos savivaldos įstatymo pataisą, pagal kurią asmeniui, apkaltos proceso tvarka pašalintam iš prezidento pareigų, uždrausta būti renkamam į savivaldybių tarybas. Autoriaus teigimu, bylinėjimasis nacionaliniuose teismuose šiuo klausimu būtų susijęs su bendro pobūdžio teisės aktu ir neatitiktų jo tikslų.

3.4 Autorius remiasi nutarimu Nr. 24/04, kuriame Konstitucinis Teismas pateikė savo išaiškinimą, kad klausimas, ar autorius pažeidė Konstituciją, ir ar draudimas visą gyvenimą būti renkamam turėtų būti panaikintas, negali būti sprendžiamas referendumu; autoriaus nuomone, šiuo nutarimu buvo pažeistas Pakto 25 straipsnio a punktas. Autorius teigia, kad šį pažeidimą paminėjo savo peticijoje Europos Žmogaus Teisių Teismui, bet jis nebuvo išnagrinėtas.

3.5 Dėl skundo esmės autorius laikosi nuomonės, kad draudimas visą gyvenimą būti renkamam prezidentu ir į savivaldybių tarybas nebuvo nustatytas įstatymu, yra neobjektyvus, nepagrįstas ir neproporcingas, todėl pažeidžiamos jo teisės, įtvirtintos Pakto 25 straipsnio a ir b punktuose. Šiuo aspektu autorius remiasi Komiteto išvada byloje

² Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 6 d. sprendimą byloje *Paksas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 34932/04.

³ Ten pat, 72 punktas.

Dissanayake prieš Šri Lanką, kurioje Komitetas pripažino, kad pažeidus Konstituciją draudimas būti renkamam septynerius metus yra neproporcingas⁴.

3.6 Autorius tvirtina, kad procesas nebuvo teisingas, ir kad 25 straipsnio c punkte nustatytas procesinio teisingumo reikalavimas buvo pažeistas, be kita ko, dėl to, kad 2003 m. gruodžio 8 d. Seimo pirmininko pavaduotojas ir Konstitucinio Teismo pirmininkas buvo susitikę ir aptarę pilietybės J. Borisovui suteikimą. 2004 m. kovo 16 d. autoriaus advokatai dėl šio susitikimo pareiškė nušalinimą teisėjui E. Kūriui, tačiau jis buvo atmetas. Taigi autorius mano, kad Konstitucinis Teismas pažeidė Komiteto praktikoje suformuluotą teisę į objektyvų nešališkumą⁵.

3.7 Autorius taip pat tvirtina, kad Konstitucinis Teismas buvo šališkas dviem aspektais. Pirma, 2004 m. sausio 5 d. Konstitucinis Teismas pateikė komentarą apie autoriaus Naujųjų Metų proga pasakytą kalbą. Antra, 2004 m. kovo 16 d. Konstitucinio Teismo pirmininkas posėdžio metu pareiškė nuomonę, kad autoriaus pareikštą nušalinimą teisėjams galima atmesti nesvarsčius⁶.

3.8 Autorius mano, kad Seimas nuolatos darė spaudimą teismams. Pavyzdžiui, 2004 m. kovo 25 d. Seimas priėmė pareiškimą „Dėl Prezidento Rolando Pakso veiksmų“, kuriame teigiama, kad tik „laiko klausimas“, kada Konstitucinis Teismas nustatys autoriaus kaltę, ir kad „atsižvelgiant į tai, kad apkaltos procesas trukėtų gana ilgai, [Seimas] siūlo Respublikos Prezidentui Rolandui Paksui atsistatydinti“. Autoriaus teigimu, Seimas buvo įsitikinęs dėl tuo metu vykusio apkaltos proceso baigties, todėl buvo pažeista Pakto 14 straipsnio 2 dalis.

3.9 Autorius tvirtina, kad Konstitucinio Teismo nutarimu Nr. 24/04 jam nustatytas draudimas visą gyvenimą būti renkamam ir užimti pareigas, kuriose reikia duoti konstitucinę priesaiką, grindžiamas Pakto 14 straipsnio 2 daliai prieštaraujančia kaltės prezumpcija, ir šis draudimas buvo jam pritaikytas atgaline data, taip pažeidžiant Pakto 15 straipsnį.

3.10 Autorius teigia, kad draudimas visą gyvenimą užimti Ministro Pirmininko ar ministro pareigas pirmą kartą buvo nustatytas Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarime Nr. 24/04, kuris buvo įgyvendintas po autoriaus veiksmų, tačiau nesibaigus apkaltos procesui. Seimas atitinkamai pakeitė Seimo rinkimų įstatymą ir Prezidento rinkimų įstatymą.

3.11 Autorius mano, kad dėl pažeisto esminio procesinio teisingumo ir dėl diskriminacijos, kurią jis patyrė savo politinių oponentų atžvilgiu, buvo pažeistas objektyvumo principas. Autorius pakartoja argumentus dėl tariamo Pakto 14 straipsnio pažeidimo ir tvirtina, kad nė vienam iš dviejų ankstesnių Prezidentų nebuvo pritaikyti apribojimai visam gyvenimui, nors jie buvo suteikę pilietybę išimties tvarka, „už nuopelnus“, „daug prieštaringsnėmis“ aplinkybėmis. Remdamasis Komiteto praktika⁷ autorius laikosi nuomonės, kad jam skirta sankcija yra neproporcinga ir taip buvo pažeistas Pakto 25 straipsnis.

⁴ Žr. pranešimą Nr. 1373/2005, *Dissanayake prieš Šri Lanką*, 2008 m. liepos 22 d. priimta išvada, 8.5 punktas.

⁵ Žr. pranešimą Nr. 1015/2001, *Perterer prieš Austriją*, 2004 m. liepos 20 d. priimta išvada, 10.4 punktas.

⁶ „Nušalinimą galima atmesti kartu (su prašymu leisti pateikti kaip įrodymą filmuotą medžiagą), tačiau šis klausimas turi būti sprendžiamas pasitarimų kambaryje. Vis dėlto jūs iki šiol nenurodėte nušalinimo pagrindų“.

⁷ Autorius remiasi pranešimu Nr. 1373/2005, *Dissanayake prieš Šri Lanką*, op. cit.; pranešimu Nr. 1134/2002, *Fongum Gorji-Dinka prieš Kamerūną*, 2005 m. kovo 17 d. priimta išvada, ir pranešimu Nr. 1392/2005, *Lukyanchik prieš Baltarusiją*, 2009 m. spalio 21 d. priimta išvada, 8.5 punktas.

3.12 2012 m. birželio 9 d. pateiktose papildomose pastabose autorius tvirtina, kad Komitetas turėtų nagrinėti Konstitucinio Teismo nutarimu Nr. 24/04 nustatytą draudimą rengti referendumą dėl klausimo, ar jis pažeidė Konstituciją, ir ar draudimas visą gyvenimą būti renkamam turėtų būti panaikintas. Autorius taip pat mano, kad nors Europos Žmogaus Teisių Teismas klausimą dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą paskelbė nepriimtiniu, vadovaudamasis savo praktika⁸ Komitetas šį klausimą turėtų laikyti priimtiniu.

3.13 Šiuo aspektu autorius laikosi nuomonės, kad apkaltos procesas buvo baudžiamojo pobūdžio, nes buvo pradėtas dėl įtarimų padarius nusikalstamas veikas. Autorius taip pat pažymi, kad pagal Seimo statuto, galiojusio nuo 1999 m. vasario mėn. iki 2004 m. lapkričio mėn., 246 straipsnį apkaltos procesas turėjo vykti pagal „baudžiamojo proceso principus ir pagrindines taisykles“. Autorius taip pat mano, kad apkaltos procesas Konstituciniame Teisme yra teismo procesas, nes grupė Seimo narių oficialiai pateikė jam kaltinimus Konstituciniame Teisme, ir pažeidimų nustatymas neišvengiamai lėmė jo pašalinimą iš pareigų. Taigi autorius teigia, kad taikytini 14 ir 15 straipsniai.

3.14 Autorius tvirtina, kad Konstitucinis Teismas uzurpavo tautos valią, nes atėmė teisę balsuoti už autorių ir taip sukėlė grėsmę demokratijai. Autorius taip pat pažymi, kad Konstitucijoje nėra *expressis verbis* nustatyto jokio draudimo būti vėl išrinktam po apkaltos proceso.

3.15 Autorius mano, kad Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas prilygsta atsisakymui vykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą, pagal kurį autoriui turėjo būti atkurta teisė būti renkamam Seimo nariu, ir taip pažeidžiamas Pakto 25 straipsnis.

3.16 Todėl autorius siekia, kad būtų pripažinti Pakto 14 straipsnio 1 ir 2 dalies, 15 ir 25 straipsnio pažeidimai ir būtų atkurta jo teisė būti renkamam Prezidentu, Seimo nariu ir į vietos savivaldos institucijas bei užimti pareigas, kuriose reikia duoti konstitucinę priesaiką.

Valstybės, Pakto Šalis, pastabos dėl priimtimumo ir esmės

4.1 2012 m. rugsėjo 21 d. ir gruodžio 5 d. notose (*notes verbales*) valstybė, Pakto Šalis, pateikė savo pastabas. Valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuomonės, kad pranešimas turi būti paskelbtas nepriimtiniu ir nepagrįstu, kadangi autoriaus teiginiai yra nesuderinami su Pakto nuostatomis ir nepagrįsti.

4.2 Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad apkaltos procesas yra tam tikra konstitucinės atsakomybės forma ir negali būti prilygintas valstybės tarnautojų drausmės procesui ar kaltinimams padarius nusikalstamą veiką⁹. Autoriaus atžvilgiu pradėto apkaltos proceso tikslas buvo nustatyti, ar jis šurkščiai pažeidė Konstituciją ir sulaužė konstitucinę priesaiką. Valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuomonės, kad apkaltos procesas buvo susijęs ne su autoriaus teisių ar pareigų nustatymu o su šalies vadovo konstitucine atsakomybe, todėl nepatenka į baudžiamąją sritį.

4.3 Valstybė, Pakto Šalis, taip pat mano, kad autorius neteisingai tvirtina, jog šiurkštūs Konstitucijos pažeidimai, dėl kurių jis buvo pašalintas iš pareigų, turėjo būti įrodyti išnagrinėjus baudžiamąją bylą teisme. Tokiu aiškinimu iškreipiamos Konstitucijos nuostatos dėl apkaltos proceso, nes ne visi apkaltos proceso pagrindai yra susiję su nusikalstamos veikos padarymu. Pagal Konstituciją, kol eina savo pareigas, Respublikos Prezidentas negali būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn (Konstitucijos 86 straipsnis).

⁸ Autorius remiasi pranešimu Nr. 1774/2008, *Boyer prieš Kanadą*, 2009 m. kovo 27 d. priimtas sprendimas dėl nepriimtimumo, 4.2 punktą, pranešimu Nr. 1015/2001, *Perterer prieš Austriją*, op. cit., 9.2 punktą, ir pranešimu Nr. 1454/2006, *Lederbauer prieš Austriją*, 2007 m. liepos 13 d. priimta nuomonė, 7.2 punktą.

⁹ Žr. pranešimą Nr. 1015/2001, *Perterer prieš Austriją*, op. cit., 9.2 punktą.

4.4 Valstybė, Pakto Šalis, tvirtina, kad netgi po to, kai Konstitucinis Teismas konstatavo, jog autorius sulaužė savo priesaiką ir pažeidė Konstituciją, jis vis dar turėjo galimybę atsistatydinti iš pareigų ir taip išvengti visiškos konstitucinės atsakomybės. Konkretus aptariamasis apribojimas yra taikomas tik tuo atveju, kai Seimas pašalina asmenį iš pareigų ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių balsų dauguma, Konstituciniam Teismui pateikus atitinkamą išvadą. Valstybė, Pakto Šalis, tvirtina, kad autorius nepasinaudojo minėta galimybe atsistatydinti iš pareigų. Jos teigimu, galutinis parlamento sprendimas yra pagrindas taikyti konstitucinę sankciją, o Pakto 14 straipsnis netaikytinas procesui parlamente.

4.5 Valstybė, Pakto Šalis, taip pat mano, kad tai, jog 2005 m. gruodžio 13 d. autorius buvo išteisintas dėl kaltinimų atskleidus slaptą informaciją, negali pakeisti Konstitucinio Teismo išvados, kad autorius šturkščiai pažeidė Konstituciją¹⁰. Apkaltos proceso metu nesprenžiamas baudžiamojo kaltinimo ar teisių ir pareigų nustatymo klausimas, kaip tai suprantama pagal Pakto 14 straipsnį. Todėl pagal fakultatyvaus protokolo 3 straipsnį ši pranešimo dalis turėtų būti paskelbta nepriimtina *ratione materiae*¹¹.

4.6 Jeigu Komitetas nuspręstų kitaip, valstybė, Pakto Šalis, tvirtina, kad autoriaus teiginiai dėl tariamų Pakto 14 straipsnio 1 ir 2 dalies pažeidimų yra nepagrįsti. Šiuo aspektu valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuomonės, kad savo pranešimu autorius siekia, jog jam skirtos konstitucinės sankcijos teisėtumo klausimas būtų nagrinėjamas iš naujo; ji remiasi Komiteto praktika, pagal kurią „iš principo vertinti faktus ir įrodymus turi valstybių, Pakto Šalių, teismai, išskyrus tuos atvejus, kai faktų ir įrodymų vertinimas yra aiškiai savavališkas arba prilygsta teisingumo neužtikrinimui“¹². Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad autoriaus pateiktų skundų atveju taip tikrai nėra. Valstybė, Pakto Šalis, primena, kad Lietuvos teisėje numatyta daug apsaugos priemonių, skirtų apsaugoti asmenis, kuriems pradėtas apkaltos procesas, nuo savavališko elgesio su jais, nes apkaltos procese taikomos baudžiamojo proceso taisyklės ir teisingo bylos nagrinėjimo principai. Nors įgaliojimus nuspręsti pradėti tokį procesą ir taikyti sankcijas turi Seimas, politinė institucija, nuspręsti, ar buvo pažeista Konstitucija, privalo teisminė institucija – Konstitucinis Teismas. Jeigu Konstitucinis Teismas konstatuoja, kad pažeidimas nebuvo padarytas, Seimas negali pašalinti pareigūno iš pareigų. Be to, kai Seime vyksta apkaltos procesas, jam pirmininkauja Aukščiausiojo Teismo teisėjas, ir Seimas gali pašalinti asmenį iš pareigų tik 3/5 savo narių dauguma, priėmęs motyvuotą sprendimą. Galiausiai pažymėtina, kad autoriui padėjo keli advokatai, ir jis turėjo galimybę pateikti savo įrodymus viešuose posėdžiuose¹³.

4.7 Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad autorius nepateikė jokių pagrįstų argumentų dėl tariamo savavališkumo ir neteisingo proceso. Dėl tariamo Konstitucinio Teismo šališkumo viešame pranešime, 2004 m. sausio 5 d. paskelbtame reaguojant į autoriaus 2003 m. gruodžio 31 d. kalbą, valstybė, Pakto Šalis, mano, kad Konstitucinis Teismas aiškiai susilaikė nuo dalyvavimo bet kokiuose politiniuose ginčuose.

4.8 Dėl tariamo šališkumo dėl Konstitucinio Teismo pirmininko ir Seimo pirmininko pavaduotojo susitikimo valstybė, Pakto Šalis, mano, kad šie teiginiai yra nepagrįsti, nes tuo metu apkaltos procesas dar nebuvo pradėtas. Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad autoriaus byloje negali būti taikoma Komiteto išvadoje *Dissanayake prieš Šri Lanką*¹⁴ suformuluota

¹⁰ Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada.

¹¹ Pranešimas Nr. 1419/2005, *De Lorenzo prieš Italiją*, 2007 m. liepos 24 d. priimtas sprendimas dėl nepriimtimumo.

¹² Pranešimai Nr. 1329/2004 ir Nr. 1330/2004, *Pérez Munuera ir Hernández Mateo prieš Ispaniją*, 2005 m. liepos 25 d. priimtas sprendimas dėl nepriimtimumo.

¹³ Žr. Didžiosios kolegijos 2011 m. sausio 6 d. sprendimą, peticijos Nr. 34932/04, 102 punktą.

¹⁴ Op. cit.

praktika, nes aptariami apribojimai nebuvo susiję su autoriaus savavališku nuteisimu ir bausmės paskyrimu. Be to, valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuomonės, kad autoriaus Konstitucijai prieštaraujančio elgesio pavojingumas nesulyginamas su Dissanayake padarytu pažeidimu – pastarasis buvo nuteistas už nepagarbą teismui. Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad nagrinėjama byla taip pat skiriasi nuo Komiteto bylos *Bandaranayake prieš Šri Lanką*¹⁵, nes autoriui teisių apribojimas buvo pritaikytas dėl jo pašalinimo iš pareigų konstitucinio apkaltos proceso tvarka (o ne dėl pritaikytos baudžiamosios atsakomybės) be jokio savavališkumo.

4.9 Dėl autoriaus skundo pagal Pakto 14 straipsnio 2 dalį dėl tariamo nekaltumo prezumpcijos pažeidimo valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuomonės, kad lygindamas apkaltos procesą su baudžiamuoju ar drausmės procesu autorius iškraipo Lietuvos įstatymų turinį.

4.10 Valstybė, Pakto Šalis, taip pat pažymi, kad kaltindamas Seimą pažeidus nekaltumo prezumpciją autorius nepaminėjo, jog pareiškimą, kuriame jam buvo siūloma atsistatydinti iš Respublikos Prezidento pareigų, Seimas paskelbė po to, kai 2004 m. kovo 24 d. autorius pasiūlė J. Borisovui tapti jo visuomeniniu patarėju, ir po to, kai kitą dieną autorius televizijoje paskelbė savo atsiprašymą už tokį pasiūlymą, jį pavadinęs „lemtinga klaida“. Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad Seimo pareiškimas buvo tinkamas atsakas, atsižvelgiant į Prezidento pademonstruotą pažeidžiamumą, matomą iš to, kad J. Borisovas buvo nuteistas dėl psichologinio smurto naudojimo autoriaus atžvilgiu. Todėl valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuomonės, kad autoriaus teiginiai dėl Pakto 14 straipsnio pažeidimo yra nepagrįsti.

4.11 Dėl tariamo Pakto 15 straipsnio pažeidimo dėl tarimo savavališko konstitucinės sankcijos taikymo atgaline data valstybė, Pakto Šalis, remiasi Komiteto praktika, pagal kurią 15 straipsnio 1 dalyje atgaline data draudžiama taikyti tik įstatymus, susijusius su baudžiamosios teisės klausimais.¹⁶ Tokios priemonės kaip pašalinimas iš pareigų ir (iš to kylantis) draudimas būti renkamam yra susijusios su valstybės vadovo konstitucine atsakomybe ir nepatenka į „baudžiamąją“ sritį.

4.12 Jeigu Komitetas nuspręstų kitaip, valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuostatos, kad autoriaus teiginiai dėl Pakto 15 straipsnio pažeidimų yra nepagrįsti. Konstitucinė sankcija nebuvo pritaikyta atgaline data, nes ji įsigaliojo tą dieną, kai Seimas pašalino autorių iš pareigų, ir buvo laikomasi procesinių garantijų. Be to, valstybė, Pakto Šalis, teigia, kad pritaikytą apribojimą buvo galima numatyti: 2004 m. gegužės 25 d. nutarime Konstitucinis Teismas toliau plėtojo konstitucinės sankcijos, skiriamos dėl apkaltos proceso, negrįžtamo pobūdžio sampratą, kuri jau buvo žinoma iš Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimo. Jeigu autorius turėjo abejonių dėl konstitucinės atsakomybės padarinių, vadovaudamasis Konstitucinio Teismo įstatymo 60 ir 61 straipsniais jis galėjo prašyti Konstitucinio Teismo išaiškinti ar peržiūrėti šį nutarimą.

4.13 Naujos Seimo rinkimų įstatymo ir Prezidento rinkimų įstatymo pataisos buvo priimtos atitinkamai 2004 m. gegužės ir liepos mėn., siekiant patikslinti Konstitucijos nuostatas ir nustatyti švelnesnes sankcijas, taikytinas po apkaltos proceso. Konstitucinis Teismas šias nuostatas pripažino prieštaraujančiomis Konstitucijai. Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad autorius galėjo numatyti, kad bus priimtas toks nutarimas, ir daro išvadą, kad **skundas dėl tariamo Pakto 15 straipsnio pažeidimo** turėtų būti pripažintas nepagrįstu.

4.14 Dėl tariamo Pakto 25 straipsnio pažeidimo valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuomonės, kad konstitucinės sankcijos taikymo sritis ir turinys yra aiškiai, tiksliai ir siaurai apibrėžti, nes draudimas išskirtinai susijęs su pasyviaja prezidento ir parlamento rinkimų teise bei

¹⁵ Pranešimas Nr. 1376/2005, *Bandaranayake prieš Šri Lanką*, 2008 m. liepos 24 d. priimta išvada.

¹⁶ Pranešimas Nr. 1994/2010, *I.S. prieš Baltarusiją*, 2011 m. kovo 25 d. priimtas sprendimas dėl nepriimtumo.

pareigomis, kuriose reikia duoti konstitucinę priesaiką. Kaip matyti iš autoriaus politinės veiklos po jo pašalinimo iš prezidento pareigų, teisė balsuoti ir dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus nėra apribota.

4.15 Dėl tariamo autoriaus teisės inicijuoti referendumą pažeidimo valstybė, Pakto Šalis, tvirtina, kad apkaltos procesas yra aiškiai reglamentuotas. Dėl asmens pašalinimo iš pareigų ar mandato panaikinimo ir atitinkamų konstitucinių sankcijų pritaikymo negali būti sprendžiama referendumu. Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad autoriaus skundas šiuo klausimu yra *ratione materiae* nesuderinamas su Pakto nuostatomis: autorius galėjo inicijuoti referendumą dėl atitinkamų Konstitucijos nuostatų pakeitimo pagal Konstitucijos 9 straipsnio 3 dalį. Todėl valstybė, Pakto Šalis, mano, kad autoriaus skundas pagal Pakto 25 straipsnio b punktą yra nepriimtinas ir nepagrįstas.

4.16 Valstybė, Pakto Šalis, taip pat tvirtina, kad autoriui niekada nebuvo atimta galimybė būti renkamam savivaldybių tarybų rinkimuose. 2007 m. vasario mėn. vykusiuose savivaldybių tarybų rinkimuose savo politinės partijos kandidatų sąrašė jis buvo įrašytas pirmuoju numeriu ir nuo 2007 m. kovo mėn. iki 2009 m. birželio mėn. buvo Vilniaus miesto savivaldybės tarybos narys. Valstybė, Pakto Šalis, taip pat teigia, kad 2008 m. priimtos Vietos savivaldos įstatymo 22 straipsnio pataisos neturėjo poveikio autoriaus teisėms, nes priesaika, kurią turi duoti nauji savivaldybių tarybų nariai, skiriasi nuo konstitucinės priesaikos. Todėl autoriaus skundas pagal Pakto 25 straipsnį dėl negalėjimo būti renkamam savivaldybių tarybų rinkimuose yra nepagrįstas.

4.17 Dėl autoriaus negalėjimo būti renkamam parlamento rinkimuose valstybė, Pakto Šalis, teigia, kad autorius nenurodė nė vieno konkrečių rinkimų, kuriuose jam būtų buvęs užkirstas kelias pasinaudoti savo teise tai padaryti. Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad vadovaujantis Komiteto praktika¹⁷ autorius negali teigti esantis auka, kaip tai suprantama pagal fakultatyvaus protokolo 1 straipsnį.

4.18 Jeigu Komitetas nuspręstų kitaip, valstybė, Pakto Šalis, tvirtina, kad autorius nepasinaudojo vidaus teisinės gynybos priemonėmis dėl negalėjimo būti renkamam parlamento rinkimuose. Jeigu autorius būtų išreiškęs ketinimą tapti Seimo nariu 2004 ir 2008 m. spalio mėn., ir jeigu Vyriausioji rinkimų komisija būtų atsisakiusi užregistruoti jį kandidatu, autorius būtų galėjęs kreiptis į administracinę teisumą dėl tariamo jo teisės kandidatuoti pažeidimo. Todėl pagal fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 2 dalies b punktą Komitetas negali nagrinėti šios pranešimo dalies. Valstybė, Pakto Šalis, teigia, kad jos poziciją patvirtina po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo Vyriausybės pradėtos įgyvendinti reformos.

4.19 Valstybė, Pakto Šalis, taip pat mano, kad šiuo metu įtvirtintos konstitucinės sankcijos išlaikymą galima pateisinti tuo, kad demokratinis režimas Lietuvoje yra palyginti naujas, nors nusistovėjusioje demokratijoje tokia sankcija galėtų būti laikoma per griežta. Nuo autoriaus pašalinimo iš pareigų praėjo tik aštuoneri metai. Draudimą būti renkamam vis dar galima vertinti kaip pagrįstą ir proporcingą, atsižvelgiant į padarytus Konstitucijos pažeidimus. 2011 m. birželio 6 d. Vyriausybė pasiūlė Konstitucijos pataisas ir jas patvirtino bei perdavė Seimui. Buvo nuspręsta priimti tam tikras Seimo rinkimų įstatymo pataisas, be to, netrukus bus priimtos ir atitinkamos Konstitucijos pataisos.

4.20 Dėl tariamo Pakto 25 straipsnio b punkto pažeidimo dėl apribojimo būti renkamam prezidentu valstybė, Pakto Šalis, remiasi Komiteto praktika, pagal kurią galimybę pasinaudoti teise balsuoti ir būti renkamam galima apriboti ar atimti tik dėl objektyvių ir

¹⁷ Pranešimas Nr. 1038/2001, *Dáithí Ó Colcháin prieš Airiją*, 2003 m. kovo 28 d. priimtas sprendimas dėl nepriimtimumo.

pagrįstų priežasčių, nustatytų įstatyme¹⁸ ir atitinkančių įstatymo tikslus¹⁹. Valstybė, Pakto Šalis, primena, kad autorius nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, ir buvo apribota tik jo pasyvioji teisė būti renkamam prezidentu. Nors konstituciniai apribojimai yra negrįžtamo pobūdžio, jie proporcingi siekiamam tikslui ir atitinkamų pažeidimų sunkumui. Valstybė, Pakto Šalis, daro išvadą, kad autorius nepakankamai pagrindė savo skundą pagal 25 straipsnio b punktą, todėl pagal fakultatyvaus protokolo 2 straipsnį šis skundas turi būti pripažintas nepriimtiniu.

4.21 Dėl konstitucinio apribojimo būti renkamam prezidentu pagrįstumo valstybė, Pakto Šalis, pakartoja, kad šio apribojimo tikslas yra neleisti asmenims, šiurkščiai pažeidusiems Konstituciją ir sulaužiusiems konstitucinę priesaiką, užimti Konstitucijoje nurodytas pareigas. Konstitucinis apribojimas susijęs su tomis pačiomis pareigomis, iš kurių autorius buvo pašalintas. Kadangi apkaltos procesas skirtas demokratinei santvarkai bei valstybės saugumui ginti ir stiprinti, minėtą apribojimą reikia laikyti pagrįstu. Panašūs nuolatinio pobūdžio apribojimai yra numatyti ir kitų demokratinų valstybių teisėje (pvz., Jungtinėse Amerikos Valstijose, Čekijoje, Slovakijoje ir Lenkijoje).

4.22 Valstybė, Pakto Šalis, taip pat pabrėžia, kad konstitucinis teisės būti renkamam prezidentu apribojimas taikomas tik įstatyme aiškiai apibrėžtomis asmenų grupėms, ir autorius, kaip buvęs Respublikos Prezidentas, neabejotinai priskirtinas vienai iš tų grupių. Todėl konstitucinio apribojimo negalima laikyti diskriminaciniu. Valstybė, Pakto Šalis, taip pat primena, kad nuo nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje kitų Respublikos Prezidento pareigas ėjusių asmenų atžvilgiu buvo pradėti septyni panašūs procesai. Aptariamas apribojimas yra tiksliai suformuluotas; jis vienodai taikomas visiems ir yra objektyvus²⁰.

4.23 Valstybė, Pakto Šalis, pabrėžia, kad Lietuvos Respublikos Prezidentui tenka ypatinga atsakomybė – iš jo tikimasi būti pavyzdžiu. Ji tvirtina, kad autorius iki šiol nepripažįsta savo padarytų pažeidimų sunkumo ir pavojingumo, ir daro išvadą, jog autorius tikisi, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Žmogaus teisių komitetas pateisins jo sąmoningai padarytus šiurkščius pažeidimus. Ji mano, kad pritaikytas apribojimas yra proporcingas autoriaus veiksnių pavojingumui ir nėra nei diskriminuojantis, nei savavališkas.

4.24 Dėl tariamo Pakto 25 straipsnio pažeidimo dėl to, kad autorius negali užimti teisėjo, valstybės kontrolieriaus, Ministro Pirmininko ar ministro pareigų valstybė, Pakto Šalis, mano, kad autorius nepateikė jokių pagrindžiančių argumentų ar įrodymų. Ji pakartoja savo argumentus dėl Pakto 14 straipsnio netaikymo *ratione materiae* aspektu ir mano, kad nagrinėjamas pranešimas niekuo nesusijęs su teise nebūti savavališkai atleistam iš valstybės tarnybos²¹. Valstybė, Pakto Šalis, taip pat teigia, kad autoriaus skundai, susiję su jo negalėjimu užimti teisėjo ar valstybės kontrolieriaus pareigas, yra tik hipotetiniai, nes jis neatitinka specialių reikalavimų, keliamų šias pareigas norintiems užimti asmenims. Todėl ji mano, kad autorius neturi realių nusiskundimų pagal Pakto 25 straipsnį ir vadovaujantis fakultatyvaus protokolo 1 ir 2 straipsniais jo skundas yra nepriimtinas. Dėl autoriaus skundo, kad jis negali užimti Ministro Pirmininko ar ministro pareigų valstybė, Pakto Šalis, laikosi nuomonės, jog autorius nepateikė įrodymų, kad iš tiesų ketino kandidatuoti į šias

¹⁸ Bendrasis komentaras Nr. 25 (1996 m.) dėl teisės dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus, balsavimo teisių ir teisės lygybės sąlygomis stoti į valstybės tarnybą, 4 punktas, ir pranešimas Nr. 1134/2002, *Fongum Gorji-Dinka prieš Kamerūną*, op. cit.

¹⁹ Pareiškimas Nr. 500/1992, *Joszef Debreczeny prieš Nyderlandus*, 1995 m. balandžio 3 d. priimta išvada.

²⁰ Bendrasis komentaras Nr. 25, op. cit., 4 punktas.

²¹ The State party refers to communication No. 1376/2005, *Bandaranayake v. Sri Lanka*, Views adopted on 24 July 2008.

pareigas ir jam buvo užkirstas kelias tai padaryti. Todėl jis negali teigti esąs „auka“, kaip tai suprantama pagal fakultatyvaus protokolo 1 straipsnį.

Autoriaus atsikirtimai į valstybės, Pakto Šalies, pastabas

5.1 2012 m. lapkričio 30 d. ir gruodžio 22 d. autorius pateikė savo atsikirtimus į valstybės, Pakto Šalies, pastabas. Autorius nurodo, kad niekada nekalbėjo apie galimybę paskirti J. Borisovą Prezidento visuomeniniu patarėju, o tik „savanoriu (neapmokamu) patarėju“, ir niekada taip ir nepaskyrė jo į šias pareigas.

5.2 Dėl valstybės, Pakto Šalies, teiginio, kad per pastaruosius aštuonerius metus autorius neketino dalyvauti prezidento rinkimuose ar užimti ministro pareigų, autorius nurodo, kad vadovaujantis labai aiškiu Konstitucinio Teismo nutarimu jo pageidavimas dalyvauti prezidento rinkimuose ar užimti ministro pareigas nebūtų buvęs patenkintas. Be to, nors po 2012 m. spalio mėn. įvykusių parlamento rinkimų autoriaus vadovaujama partija tapo valdančiosios koalicijos dalimi, autorius negalėjo užimti ministro pareigų dėl vis dar galiojančio draudimo visą gyvenimą užimti tokias pareigas.

5.3 Autorius ir toliau laikosi nuomonės, kad jo atveju pritaikytas apkaltos procesas buvo baudžiamasis, nes paskirtos sankcijos buvo ir atgrasančios, ir baudžiamosios. Todėl jis mano, kad taikytini Pakto 14 ir 15 straipsniai, o valstybė, Pakto Šalis, nepateikė jokių svarių tai paneigiančių argumentų.

5.4 Dėl Pakto 14 straipsnio 1 dalies pažeidimo autorius nurodo, kad valstybė, Pakto Šalis, bandydama pateisinti Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 5 d. pareiškimą buvo šališka, nes tvirtino, kad Konstitucinis Teismas „susilaikė nuo politinių ginčų“, nors iš tiesų savo pareiškimais Konstitucinis Teismas dalyvavo atitinkamuose „politiniuose ginčuose“.

5.5 Autorius taip pat tvirtina, kad valstybė, Pakto Šalis, siekdama apsiginti pateikė neteisingus faktus apie Konstitucinio Teismo pirmininko ir Seimo pirmininko pavaduotojo susitikimą, ir mano, kad Seimas darė spaudimą ne bendrosios kompetencijos teismams, o Konstituciniam Teismui.

5.6 Autorius mano, kad draudimas visą gyvenimą būti renkamam ar užimti ministro pareigas buvo pagrįstas tik kaltės prezumpcija, todėl buvo pažeista Pakto 14 straipsnio 2 dalis. Be to, jo nuomone, Seimui paskelbus 2004 m. kovo 25 d. pareiškimą buvo pažeista nekaltumo prezumpcija, nes Konstitucinis Teismas savo išvadą priėmė tik 2004 m. kovo 31 d. Jis tvirtina, kad balsuodamas už pareiškimo patvirtinimą Seimas siekė nubausti autorių už jo politinius įsitikinimus.

5.7 Reaguodamas į valstybės, Pakto Šalies, teiginį, kad jis galėjo kreiptis į Konstitucinį Teismą ir prašyti išaiškinti sankciją, kol dar ėjo savo pareigas, autorius nurodo, kad to nepadarė, nes tuo metu tokio draudimo nebuvo. Pritaikiusi aptariamą sankciją valstybė, Pakto Šalis, pažeidė Pakto 15 straipsnį. Be to, autorius mano, kad 15 straipsnis buvo pažeistas ir dėl to, kad Konstitucinis Teismas jį „nuteisė“, o Aukščiausiasis Teismas dėl įtarimų atskleidus valstybės paslaptį jį išteisino, ikiteisminis tyrimas dėl įtariamo piktnaudžiavimo tarnyba ir įtakos AB „Žemaitijos keliai“ sprendimams darymo buvo nutrauktas, bei ikiteisminis tyrimas dėl tariamai nupirkto J. Borisovo pilietybės niekada nebuvo pradėtas. Autorius mano, kad jis buvo „nuteistas“ dėl akivaizdžios vertinimo klaidos ir dėl tokio nuteisimo buvo neužtikrintas teisingumas, kadangi Konstitucinis Teismas pažeidė *nulla poena sine lege* principą.

5.8 Taip pat autorius tvirtina, kad valstybė, Pakto Šalis, pažeidė Pakto 25 straipsnio b punktą, nes Konstitucinis Teismas 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimu pripažino 2012 m. kovo mėn. Seimo rinkimų įstatymo pataisas prieštaraujančiomis Konstitucijai. Autorius mano, kad toks sprendimas prilygsta atsisakymui vykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo

sprendimą, pagal kurį jam atgaline data turi būti atkurta teisė būti renkamam parlamento nariu.

5.9 Dėl teisės užimti ministro, valstybės kontrolieriaus ar teisėjo pareigas autorius tvirtina, kad turi pakankamą universitetinį išsilavinimą valstybės kontrolieriaus pareigoms užimti, o teisėjo pareigoms užimti reikalingą kvalifikaciją gali įgyti.

5.10 Galiausiai autorius laikosi nuomonės, kad akivaizdu, jog „rinkimais“ neįmanoma paskelbti asmens nekaltu, ir kad tokiu teiginiu valstybė, Pakto Šalis, siekia suklaidinti Komitetą. Tačiau autorius mano, kad ir „rinkimų“, ir „referendumų“ padarinys gali būti Konstitucijos pataisos, ir Konstitucinis Teismas uždraudė rengti referendumus siekdamas išvengti tokių pataisų.

Papildomos valstybės, Pakto Šalies, pastabos

6.1 2013 m. kovo 15 d. valstybė, Pakto Šalis, pateikė papildomas pastabas, kuriose laikėsi savo pozicijos, kad autoriaus skundai dėl tariamų 14 straipsnio 1 ir 2 dalies, 15 straipsnio ir 25 straipsnio a, b ir c punktų pažeidimų yra nesuderinami su Pakto nuostatomis ir nepagrįsti.

6.2 Valstybė, Pakto Šalis, pakartoja, kad apkaltos proceso tikslas ir paskirtis yra apsaugoti valstybę, todėl šis procesas skiriasi nuo baudžiamojo proceso.

6.3 Valstybė, Pakto Šalis, tvirtina, jog siūlė autoriui kreiptis į Konstitucinį Teismą ne tam, kad šis nustatytų konstitucinę sankciją, o tam, kad jis persvarstytų aptariamą konstitucinę sankciją negrįžtamą pobūdį.

6.4 Valstybė, Pakto Šalis, mano, kad, autoriaus teiginiai dėl tariamos Seimo įtakos Konstituciniam Teismui pagrįsti tik jo asmeniniu įsitikinimu, nes Konstitucinis Teismas savo 2004 m. kovo 31 d. išvadoje neminėjo nei autoriaus pasiūlymo J. Borisovui, nei Seimo pareiškimo, kuriame pareiškėjui buvo siūloma atsistatydinti iš pareigų.

6.5 Valstybė, Pakto Šalis, primena, kad Specialioji tyrimo komisija konstatavo, jog autoriui pateikti kaltinimai buvo pagrindas pradėti apkaltos procesą Seime. Ji pabrėžia, kad įtarimas, jog autorius neteisėtai suteikė pilietybę J. Borisovui, buvo tik vienas iš apkaltos proceso pagrindų.

6.6 Dėl autoriaus tvirtinimo, kad Konstitucijos tekste *expressis verbis* nebuvo nustatyto draudimo būti pakartotinai išrinktam po apkaltos proceso valstybė, Pakto Šalis, teigia, kad oficialioji konstitucinė doktrina yra Konstitucijos dalis. Autoriaus teiginys, kad pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 6 d. sprendimą jam atgaline data turėjo būti atkurta teisė būti renkamam parlamento nariu, yra klaidinantis ir neteisingas. Konstitucinis Teismas aiškiai pripažino, jog būtina pašalinti Konstitucijos ir Konvencijos 1 Protokolo 3 straipsnio nuostatų neatitiktį, ir šiuo metu nagrinėjamos galimos Konstitucijos pataisos. Galiausiai valstybė, Pakto Šalis, pabrėžia, kad Konstitucinis Teismas neuždraudė rengti referendumo siekdamas sutrukdyti pakeisti aptariamą apribojimą. Teiginys Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarime yra susijęs išskirtinai su jo išvadų dėl konkretaus asmens, kurio atžvilgiu pradėtas apkaltos procesas, galutiniu ir neskundžiamu pobūdžiu. Tai nereiškia, kad apkaltos proceso ir jo padarinių konstitucinio teisinio reguliavimo negalima pakeisti referendumu ar įprastine teisėkūros tvarka.

Komiteto apsvaistyti klausimai ir procesas Komitete

Priimtino vertinimas

7.1 Prieš svarstydamas bet kokį pranešime pateiktą skundą, Žmogaus teisių komitetas, vadovaudamasis savo reglamento 93 taisykle, privalo nuspręsti, ar pagal fakultatyvų protokolą pranešimas yra priimtinas.

7.2 Vadovaudamasis fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 2 dalies a punktu Komitetas privalo įsitikinti, kad tas pats klausimas tuo pačiu metu nenagrinėjamas pagal kitą tarptautinio tyrimo ar ginčo sprendimo procedūrą. Komitetas pažymi, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas 2011 m. sausio 6 d. sprendime (peticijos Nr. 34932/04) konstatavo, jog dėl to, kad autoriui visam laikui ir negrįžtamai buvo atimta teisė eiti parlamento nario pareigas, buvo pažeista jo teisė būti renkamam parlamento nariu. Autorius ginčija vėlesnį Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimą, tvirtindamas, kad juo atsisakoma vykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą. Komitetas pažymi, kad pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 46 straipsnio 2 dalį galutinių Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymą prižiūri Europos Tarybos Ministrų Komitetas, ir mano, kad šiuo metu šis klausimas yra aktyviai nagrinėjamas pagal kitą tarptautinio tyrimo ar ginčo sprendimo procedūrą. Todėl Komitetas mano, kad šiomis aplinkybėmis pagal fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 2 dalies a punktą pranešimo dalis, susijusi su draudimu autoriui visą gyvenimą eiti parlamento nario pareigas, yra nepriimtina.

7.3 Tačiau Komitetas pažymi, kad kiti autoriaus skundai Europos Žmogaus Teisių Teismui, susiję su draudimu eiti kitas, ne parlamento nario, pareigas, buvo paskelbti *ratione materiae* nesuderinami su Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatomis. Komitetas primena, kad „to paties klausimo“ sąvoką reikia suprasti kaip apimančią tą patį autorių, tuos pačius faktus ir tas pačias materialines teises. Komitetas pažymi, kad, kiek tai susiję su galimybe užimti kitas, ne parlamento nario, valstybines pareigas, Europos žmogaus teisių konvencijoje ar jos protokoluose nėra 25 straipsnio b ir c punktų atitikčių, todėl konstatuoja, kad pranešimas nėra susijęs su tuo pačiu klausimu, kaip tai suprantama pagal fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 2 dalies a punktą. Komitetas taip pat primena, kad prisijungdama prie fakultatyvaus protokolo Lietuva nepadarė išlygos dėl 5 straipsnio 2 dalies a punkto. Taigi Komitetas daro išvadą, kad pagal 5 straipsnio 2 dalies a punktą jis gali nagrinėti šiuos skundus.

7.4 Dėl tariamo draudimo būti renkamam į savivaldybių tarybas dėl 2008 m. rugsėjo 15 d. priimtų Vietos savivaldos įstatymo pataisų Komitetas atkreipia dėmesį į valstybės, Pakto Šalies, argumentą, kad šios pataisos neturi įtakos autoriaus teisei būti renkamam į savivaldybių tarybas, nes naujiems savivaldybių tarybų nariams nustatyta priesaika skiriasi nuo konstitucinės priesaikos, kurią autoriui draudžiama duoti. Komitetas mano, kad autorius nepakankamai pagrindė savo teiginius dėl savivaldybių tarybų rinkimų ir skelbia šį skundą nepriimtiniu pagal fakultatyvaus protokolo 2 straipsnį.

7.5 Dėl draudimo eiti teisėjo ar valstybės kontrolieriaus pareigas Komitetas atkreipia dėmesį į valstybės, Pakto Šalies, argumentą, kad toks draudimas neturi poveikio autoriui, nes jis neatitinka specialių šioms pareigoms nustatytų reikalavimų. Komitetas pažymi, kad autorius nėra įgijęs teisinio išsilavinimo ir nepateikė įrodymų, kad būtų ėmęsis kokių nors konkrečių veiksmų siekdamas įgyti tokį išsilavinimą ateityje. Komitetas konstatuoja, kad autorius neįrodė, jog dėl draudimo eiti šias pareigas jis laikytinas Pakto pažeidimo auka. Ši pranešimo dalis skelbiama nepriimtina pagal fakultatyvaus protokolo 1 straipsnį.

7.6 Komitetas atkreipia dėmesį į autoriaus argumentą, kad aptariamas apkaltos procesas buvo susijęs su įtarimais padarius nusikalstamas veikas, todėl buvo baudžiamojo pobūdžio. Komitetas taip pat pažymi, kad autorius tvirtina, jog dėl tariamo Konstitucinio Teismo pirmininko ir Seimo nario, jo atžvilgiu inicijavusio procesą, slauto susitarimo bei dėl

spaudimo Konstituciniam Teismui buvo pažeistos Pakto 14 straipsnio 1 ir 2 dalys. Komitetas pažymi, kad pagal Lietuvos Konstituciją Respublikos Prezidentas negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, tačiau gali būti pašalintas iš pareigų ir jam gali būti taikoma konstitucinė atsakomybė apkaltos proceso tvarka²², bei kad Seimas yra vienintelė institucija, turinti įgaliojimus nuspręsti, ar asmuo, kurio atžvilgiu buvo pradėtas apkaltos procesas, turėtų būti pašalintas iš pareigų²³.

7.7 Komitetas primena, kad teisė į teisingą ir viešą bylos nagrinėjimą kompetentingame, nepriklausomame ir nešališkame teisme garantuojama byloje, kuriose sprendžiama dėl asmeniui pareikšto baudžiamojo kaltinimo pagrįstumo ar nustatomos asmens teisės ir pareigos. Taip pat jis primena, kad tais atvejais, kai atitinkami asmenys susiduria su priemonėmis, pritaikytomis jiems einant asmenų, kuriems taikoma aukšto lygio administracinė ar parlamentinė kontrolė, kaip kad apkaltos procesas, pareigas, tai nėra teisių ir pareigų nustatymas. Nagrinėjamu atveju Seimas pradėjo apkaltos procesą kaip parlamentinę procedūrą, atskirai nuo autoriaus atžvilgiu pradėtų baudžiamųjų procesų.

7.8 Taip pat apkaltos procesu nebuvo siekiama apkaltinti autorių „baudžiamojo nusikaltimo“ padarymu ar laikyti jį „kaltu padarius baudžiamąjį nusikaltimą“, kaip tai suprantama pagal Pakto 15 straipsnį. Todėl autoriaus skundai pagal Pakto 14 ir 15 straipsnius yra *ratione materiae* nesuderinami su Pakto nuostatomis ir pagal fakultatyvaus protokolo 3 straipsnį yra nepriimtini.

7.9 Dėl tariamo 25 straipsnio pažeidimo dėl apkaltos proceso ir pritaikytų apribojimų Komitetas atkreipia dėmesį į valstybės, Pakto Šalies, argumentą, kad autorius galėjo kreiptis į Konstitucinį Teismą ir prašyti išaiškinti 1999 m. gegužės 11 d. nutarimą, pagal kurį apkaltos procese skirtos konstitucinės sankcijos yra „negrįžtamo pobūdžio“. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į valstybės, Pakto Šalies, nuostatą, kad siekdamas išvengti apkaltos proceso ir jo padarinių autorius galėjo atsistatydinti iš pareigų. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į autoriaus argumentą, kad kreipimasis į Konstitucinį Teismą nebūtų buvęs veiksmingas, nes nebuvo jokių abejonių dėl formuluotės „negrįžtamo pobūdžio“ reikšmės, ir kad pagal Lietuvos Konstitucijos 107 straipsnį Konstitucinio Teismo nutarimai turi įstatymo galią ir yra galutiniai. Šiuo požiūriu Komitetas sutinka su Europos Žmogaus Teisių Teismo analize, kurioje teigiama, kad toks ankstesnis prašymas Konstitucinio Teismo išaiškinti, ar pašalinimas iš pareigų lemtų apribojimus visam gyvenimui, „negalėjo pagreitinti ypatingos autoriaus situacijos nagrinėjimo <...>. Taip pat jam būtų reikėję savanoriškai atsistatydinti iš prezidento pareigų ir taip susitaikyti su tokia ribojančia sąlyga, kad ginčijama priemonė jokių būdu negalėjo būti laikoma „prieinama“.“ Todėl Komitetas mano, kad autorius pasinaudojo visomis galimomis vidaus teisinės gynybos priemonėmis dėl tariamų 25 straipsnio pažeidimų ir šie skundai yra priimtini. Taigi Komitetas toliau vertins skundų esmę.

Skundų esmės vertinimas

8.1 Žmogaus teisių komitetas apsvarstė pranešimą atsižvelgdamas į visą šalių jam pateiktą informaciją, kaip numatyta fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 1 dalyje.

8.2 Vertinant autoriaus skundus pagal Pakto 25 straipsnį, Komitete svarstytinas klausimas, ar jam pritaikytas draudimas visą gyvenimą būti renkamam prezidentu ar užimti Ministro Pirmininko arba ministro pareigas yra Pakto pažeidimas.

8.3 Komitetas primena, kad pagal Pakto 25 straipsnį kiekvienam piliečiui pripažįstama ir garantuojama teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus, balsuoti ir būti išrinktam bei

²² Konstitucijos 74 ir 86 straipsniai.

²³ Seimo statuto 246–258 ir 260 straipsniai bei Konstitucijos 74 straipsnis ir 107 straipsnio 3 dalis.

stoti į valstybės tarnybą. Neatsižvelgiant į galiojančios konstitucijos ar valdžios formą, galimybė naudotis šiomis piliečių teisėmis gali būti apribota ar atimta tik įstatyme nustatytais objektyviais ir pagrįstais pagrindais, užtikrinant teisingą procesą²⁴.

8.4 Komitetas atkreipia dėmesį į valstybės, Pakto Šalies, argumentą, kad konstitucinė sankcija, kuria apribotos autoriaus teisės, yra proporcinga jo Konstitucijai prieštaraujančio elgesio sunkumui. Taip pat jis atkreipia dėmesį į autoriaus argumentą, kad jam visam gyvenimui pritaikyti apribojimai nebuvo nustatyti įstatyme, yra neobjektyvūs, nepagrįsti ir neproporcingi. Šiuo aspektu Komitetas atkreipia dėmesį į Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 5 d. ir kovo 16 d. pareiškimus, kuriuose daromos užuominos dėl autoriaus atsakomybės, nors aptariamas procesas dar nebuvo pasibaigęs. Komitetas taip pat pažymi, kad 2004 m. balandžio 6 d., kai Seimas nusprendė pašalinti autorių iš Respublikos Prezidento pareigų, nė vienoje teisės nuostatoje nebuvo aiškiai nustatyta, jog dėl to jam gali būti uždrausta būti renkamam. Todėl 2004 m. balandžio 22 d. Vyriausioji rinkimų komisija leido autoriui kandidatuoti 2004 m. birželio mėn. prezidento rinkimuose. Tačiau 2004 m. gegužės 4 d. Seimas priėmė Prezidento rinkimų įstatymo pataisas, pagal kurias bet kuriam asmeniui, pašalintam iš pareigų apkaltos proceso tvarka, penkerius metus po tokio proceso buvo draudžiama būti renkamam prezidentu. Priėmus šią pataisą Vyriausioji rinkimų komisija atsisakė įregistruoti autorių kandidatų. 2004 m. gegužės 25 d. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad toks draudimas neprieštarauja Konstitucijai, bet jai prieštarauja tokio draudimo termino nustatymas, ir pridūrė, kad draudimas taikomas visoms pareigoms, kuriose reikia duoti konstitucinę priesaiką. 2004 m. liepos 15 d. Seimas priėmė Seimo rinkimų įstatymo pataisas, pagal kurias bet kuris asmuo, pašalintas iš pareigų apkaltos proceso tvarka, negalėjo būti renkamas Seimo nariu ir užimti Respublikos Prezidento, Ministro Pirmininko, ministro, teisėjo ar valstybės kontrolieriaus pareigų. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Komitetas mano, kad draudimas visą gyvenimą būti renkamam Respublikos Prezidentu ar užimti Ministro Pirmininko arba ministro pareigas autoriui buvo pritaikytas po teisėkūros proceso, kuris laiko ir esmės požiūriu buvo glaudžiai susijęs su jo atžvilgiu pradėtu apkaltos procesu. Taigi konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis Komitetas mano, kad autoriui pritaikytas draudimas visam gyvenimui buvo nepakankamai numatomas ir objektyvus, todėl prilygsta nepagrįstam apribojimui pagal Pakto 25 straipsnio b ir c punktus, ir autoriaus teisės pagal šias nuostatas buvo pažeistos.

9. Žmogaus teisių komitetas, vadovaudamasis Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto fakultatyvaus protokolo 5 straipsnio 4 dalimi, daro išvadą, kad valstybė, Pakto Šalis, pažeidė Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 25 straipsnio b ir c punktuose įtvirtintas autoriaus teises.

10. Pagal Pakto 2 straipsnio 3 dalies a punktą valstybė, Pakto Šalis, privalo užtikrinti autoriui veiksmingas teisinės gynybos priemones, įskaitant draudimo autoriui visą gyvenimą būti renkamam prezidentu, užimti Ministro Pirmininko ar ministro pareigas svarstymą iš naujo, atsižvelgiant į valstybės, Pakto Šalies, įsipareigojimus pagal Paktą. Be to, valstybė, Pakto Šalis, privalo imtis veiksmų, kad ateityje būtų išvengta panašių pažeidimų.

11. Atsižvelgdamas į tai, kad tapdama fakultatyvaus protokolo šalimi, valstybė, Pakto Šalis, pripažino Komiteto kompetenciją spręsti, ar buvo pažeistas Paktas, ir kad pagal Pakto 2 straipsnį valstybė, Pakto Šalis, įsipareigojo visiems esantiems jos teritorijoje bei jos jurisdikcijai priklausantiems asmenims užtikrinti Pakte pripažįstamas teises ir užtikrinti veiksmingas ir įgyvendinamas teisinės gynybos priemones, jeigu nustatomas pažeidimas, Komitetas pageidauja per 180 dienų iš valstybės, Pakto Šalies, gauti informaciją apie priemones, kurių buvo imtasi Komiteto išvadai įgyvendinti. Valstybės, Pakto Šalies, taip

²⁴ Žr. Bendrąjį komentarą Nr. 25, op. cit., 3,4 ir 16 punktai.

pat prašoma paskelbti šią išvadą ir ją išplatinti valstybės, Pakto Šalies, oficialiosiomis kalbomis.

[Priimta anglų, prancūzų ir ispanų kalbomis; teksto originalas – anglų kalba. Vėliau bus paskelbta ir arabų, kinų ir rusų kalbomis kaip Komiteto metinio pranešimo Generalinei Asamblėjai dalis.]

Priedas

Atskiroji Komiteto nario Gerald L. Neuman nuomonė (iš dalies prieštaraujanti)

Visikai sutinku su Komiteto išvada dėl priimtimumo. Siekiant, kad Komiteto funkcijos būtų vykdomos tinkamai, svarbu, kad bylos šaliai, pirmiausia kreipusiais į Europos Žmogaus Teisių Teismą, nebūtų leista iškelti tą patį klausimą pranešime pagal fakultatyvų protokolą vien siekiant sužinoti dar vieną nuomonę²⁵.

Dėl skundo esmės norėčiau pabrėžti, kad Komiteto motyvai siauri – tai lėmė neįprastas būdas, kuriuo buvo įteisintas nuolatinis draudimas autoriui būti renkamam į tam tikras pareigas. Sprendimo nereikėtų neteisingai suprasti kaip abejonės nuolatinio draudimo pareigūnams, kurie buvo pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka, ateityje būti renkamiems nustatymu vadovaujantis nusistovėjusiais pamatiniais principais. Pavyzdžiui, daugelio valstybių konstitucijose kaip sankcionuojamas arba privalomas padarinys aiškiai numatytas draudimas būti renkamiems asmenims, pašalintiems iš pareigų apkaltos proceso tvarka²⁶.

Nors motyvai siauri, nesutinku su Komiteto išvados 8.4 punkte pateikta išvada, kad šios bylos aplinkybėmis nuolatinio draudimu autoriui būti vėl renkamam į konkrečias Respublikos Prezidento pareigas buvo pažeistas Pakto 25 straipsnis.

Apkaltos procesas yra ypatinga priemonė demokratiniais politiniams procesams apsaugoti nuo savo įgaliojimais piktnaudžiaujančio prezidento, kurio kitomis priemonėmis pašalinti neįmanoma. Apkaltos procesai yra reti ir sudėtingi. Apkaltos procesas nėra vien balsavimas dėl nepasitikėjimo, kai norima surengti naujus rinkimus ir juose patikrinti, ar prezidentas tebeturi visuomenės paramą. Tai, kad apkaltos proceso tvarka iš pareigų pašalintam prezidentui gali būti niekada nebeleidžiama būti renkamam į šias itin svarbias pareigas, galima ir pagrįsti, ir numatyti.

Nuolatinis draudimas iš pareigų apkaltos proceso tvarka pašalintiems asmenims būti renkamiems taip pat nėra neproporcingas piktnaudžiavimo tarnyba padarinys. Šis Komitetas yra konstatavęs, kad nuolatinio draudimu piliečiams, kurie buvo nuteisti už nusikaltimus, dalyvauti politiniuose procesuose kaip rinkėjams gali būti pažeistas 25 straipsnis²⁷. Vis dėlto griežtesni reikalavimai kandidatams, kurie siekia naudotis dideliais įgaliojimais kitų asmenų atžvilgiu, gali būti pagrįsti ir proporcingi pagal 25 straipsnį. Jeigu siekiant užtikrinti sveiką ir konkurencingą politinę sistemą prezidentai, kurie sėkmingai baigė vieną ar kelias kadencijas, visam laikui netenka teisės būti perrinkti, tuomet, be abejo, ir prezidentams, kurie buvo pašalinti iš pareigų už piktnaudžiavimą savo padėtimi, turėtų būti visam laikui uždrausta būti renkamiems.

²⁵ Plg. su pranešimu Nr. 712/1996, *Smirnova prieš Rusijos Federaciją*, 2004 m. liepos 5 d. priimta išvada, 9.3 ir 9.4 punktai (konstatuota, kad, kiek tai susiję su klausimu, dėl kurio autorė jau buvo kreipusis į Europos Žmogaus Teisių Teismą, ji nebėra „auka“).

²⁶ Žr., pvz., Angolos Konstituciją (65 straipsnio 3 dalis), Argentinos Konstituciją (60 straipsnis), Bangladešo Konstituciją (48 straipsnio 4 dalis), Kolumbijos Konstituciją (175 straipsnio 2 dalis), Madagaskaro Konstituciją (132 straipsnis), Filipinų Konstituciją (XI straipsnio 3 dalis), Slovakijos Konstituciją (107 straipsnis), Pietų Afrikos Respublikos Konstituciją (89 straipsnio 2 dalis), Rytų Timoro Konstituciją (79 skirsnis) ir Jungtinių Amerikos Valstijų Konstituciją (I straipsnio 3 dalis).

²⁷ Bendrasis komentaras Nr. 25, op. cit., 14 punktas.

[Surašyta anglų kalba. Vėliau bus paskelbta ir arabų, kinų ir rusų kalbomis kaip Komiteto metinės ataskaitos Generalinei Asamblėjai dalis.]
